

[https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-6\(25\)-76-84](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-6(25)-76-84)

Людмила Черніченко

*доктор філософії, старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань, Україна,
<https://orcid.org/0000-0001-8455-8869>*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СПІЛЬНОЇ РОБОТИ ЛОГОПЕДА ТА ВИХОВАТЕЛЯ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті визначено, що діти дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями потребують особливої уваги не тільки логопеда, але і інших спеціалістів закладу дошкільної освіти, які є учасниками навчально-виховного процесу. Доведено, що ефективність корекційно-виховної роботи можлива за рахунок взаємодії всього педагогічного колективу, а від якості проведеної роботи часто залежить доля дитини та її майбутнє.

Корекційна робота дає очікувані та позитивні наслідки, якщо вона здійснюється фахівцями-логопедами у дуже тісному зв'язку всіх учасників педагогічного процесу, зокрема психолога та вихователя. Діяльність усіх педагогів має багато спільного та спрямована на вирішення пізнавальних, виховних та корекційних завдань. Запорука успішної корекційно-розвиткової роботи у логопедичній групі дітей дошкільного віку це чітка та продумана система, мета якої полягає в інтеграції логопедії в навчально-виховний процес життєдіяльності дитини. Протягом навчального року логопед проводить фронтальні та індивідуальні заняття, а також підгрупові заняття з корекції звуковимови.

Описано основні завдання та функції спільної корекційної роботи логопеда та вихователя. Обґрунтовано, три основні напрямки: діагностична робота (виявлення дітей, які мають мовленнєві порушення); профілактика виникнення мовленнєвих порушень: корекція мовленнєвих порушень.

Ключові слова: корекційно-розвиткова робота, вчитель-логопед, діти дошкільного віку, вихователь, порушення мовлення.

Lyudmila Chernichenko

*Doctor of Philosophy, Senior Lecturer of the
Department of Special and Inclusive Education,
Uman State Pedagogical University
named after Pavel Tychna, Uman, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0001-8455-8869>*

FEATURES OF ORGANIZING THE WORK OF A SPEECH THERAPIST AND EDUCATOR IN A PRE-SCHOOL EDUCATION INSTITUTION

Abstract. The article determines that preschool children with speech disorders need special attention not only from a speech therapist, but also from other specialists of the preschool education institution who are participants in the educational process. It has been proven that the effectiveness of correctional and educational work is possible due to the interaction of the entire teaching team, and the fate of the child and its future often depend on the quality of the work performed.

Corrective work gives the expected and positive consequences, if it is carried out by speech therapists in a very close connection of all participants in the pedagogical process, in particular, a psychologist and an educator. The activities of all teachers have a lot in common and are aimed at solving cognitive, educational and corrective tasks. The key to successful corrective and developmental work in the speech therapy group of preschool children is a clear and well-thought-out system, the purpose of which is to integrate speech therapy into the educational and educational process of the child's life. During the academic year, the speech therapist conducts face-to-face and individual classes, as well as subgroup classes on speech and language correction.

The main tasks and functions of the joint corrective work of a speech therapist and an educator are described. There are three main directions: diagnostic work (detection of children with speech disorders); prevention of speech disorders: correction of speech disorders.

Ключові слова: корекційно-розвиткова робота, вчитель-логопед, діти дошкільного віку, вихователь, порушення мовлення.

Постановка проблеми. Питання корекційно-розвиткової роботи з дітьми з мовленнєвими порушеннями завжди були актуальними серед проблем спеціальної педагогіки. Пошук ефективних форм корекційного впливу на дошкільників із вадами мовлення, удосконалення форм і методів спеціального навчання, розроблення нових корекційних технологій – це основні напрями сучасної системи спеціального навчання та виховання. Для подолання мовленнєвих вад у дошкільників необхідна науково обґрунтована система засобів, спрямована на поліпшення медичного, психологічного і педагогічного супроводу дитини в закладі дошкільної освіти.

Діти дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями потребують особливої уваги не тільки логопеда, але і інших спеціалістів закладу дошкільної освіти, які є учасниками навчально-виховного процесу. Ефективність корекційно-виховної роботи можлива за рахунок взаємодії

всього педагогічного колективу, а від якості проведеної роботи часто залежить доля дитини та її майбутнє.

Взаємодія фахівців дозволяє залучати максимальні резерви корекційно-мовленнєвої роботи, повніше використовувати форми і методи корекційно-педагогічного впливу, підвищити ефективність роботи логопедичної групи, збільшити відсоток дітей з правильною вимовою, підвищити якість освітнього процесу.

Таким чином, актуальність роботи зумовлена нагальними вимогами сучасної системи дошкільної освіти щодо модернізації системи корекційно-розвиткової роботи з дітьми, що мають порушення мовлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі навчання та виховання дітей з порушеннями мовлення присвячені численні науково-методичні дослідження, в яких розглядаються методи діагностики та корекції мовленнєвих порушень у дітей (Г. Каше, С. Коноваленко, Ю. Рібцун, А. Король, А. Колупаєва).

Особливості організації співпраці педагогів закладу дошкільної освіти відображаються у наукових працях С. Копка, Н. Вісневська, В. Синьова, В. Тарасун, В. Тищенко, М. Шеремет і т.д.

Таким чином, здійснений аналіз наукових джерел допоміг констатувати активний інтерес сучасної науки до питань організації співпраці логопеда та вихователя в закладі дошкільної освіти.

Метою нашої статті є вивчення ефективності проведення корекційно-розвивальної роботи з дітьми дошкільного віку шляхом побудови цілісної системи співробітництва логопеда та спеціалістів закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. В сучасній логопедії найважливішою проблемою є раннє виявлення та попередження мовленнєвих вад у дітей. Саме своєчасно проведена корекційна робота, усунення причин, що обумовлюють виникнення таких порушень, значною мірою залежить не лише розвиток мовлення, а й формування пізнавальної діяльності дитини, становлення її особистості.

Корекційна робота дає очікувані та позитивні наслідки, якщо вона здійснюється фахівцями-логопедами у дуже тісному зв'язку всіх учасників педагогічного процесу, зокрема психолога та вихователя. Діяльність усіх педагогів має багато спільного та спрямована на вирішення пізнавальних, виховних та корекційних завдань. Запорука успішної корекційно-розвиткової роботи у логопедичній групі дітей дошкільного віку це чітка та продумана система, мета якої полягає в інтеграції логопедії в навчально-виховний процес життєдіяльності дитини [3, с.64]. Протягом навчального року логопед проводить фронтальні та індивідуальні заняття, а також підгрупові заняття з корекції звуковимови.

Варто зауважити, що 50% успіху логопедичної роботи залежить від грамотної та сумлінної роботи вихователя, тому що всі знання, навички та вміння, які дає логопед на корекційних заняттях повинні закріплюватися, тобто необхідно формувати у дітей з порушеннями мовлення нові стереотипи, умовні рефлекси та звички правильного мовлення [2, с.113].

Узгодження розкладу занять логопеда та розкладу занять вихователів дозволяє чітко організувати корекційно-виховний процес з урахуванням розподілу навантаження, що дає змогу без зайвого напруження і втоми виконувати всі завдання. Головне завдання протягом всього часу вивчення теми є тісний взаємозв'язок логопеда та вихователя. Вихователь забезпечує практичне знайомство з предметами та явищами, логопед поглиблює і забезпечує формування лексико-граматичних категорій. Ефективність корекційно-розвивальної системи досягається чіткою організацією життя під час перебування дитини у дитячому садку та наступністю у роботі логопеда та вихователя, що сприяє практиці вільного мовленнєвого спілкування, закріпленню мовленнєвих навичок у дітей у різних видах діяльності. Протягом дня діти засвоюють знання відповідно до: загальноосвітньої та корекційної програми. Закріплювати вимову поставлених логопедом звуків. Але слід чітко розділити функції вихователя та вчителя- логопеда.

Основними завданнями спільної корекційної роботи логопеда та вихователя є.

1. практичне засвоєння лексичних та граматичних засобів мовлення;
2. формування правильної вимови;
3. підготовка до навчання грамоти, оволодіння елементами грамоти;
4. розвиток навички зв'язного мовлення.

До основних функції логопеда у процесі роботи над лексичною темою можна віднести:

- на групових заняттях знайомить дітей із кожною новою лексико-граматичною категорією;
- продовжує здійснювати роботу на індивідуальних логопедичних заняттях;
- керує роботою вихователя щодо розширення, уточнення та активізації словникового запасу дошкільників на заняттях та під час проведення корекційної години;
- автоматизує поставлені звуки у словах, фразах, реченнях, словосполученнях та зв'язному мовленні відповідно лексичної теми;
- проводить диференціацію звуків (які змішувались у вимові) [3, с.164].

До основних функції вихователя у процесі роботи над лексичною темою можна віднести:

- проводить заняття з розвитку мовлення, художньої літератури та ознайомлення із соціумом;

- поповнює та активізує, уточнює словник дітей у процесі режимних моментів;

- уточнює та активізує словник дітей під час різних видів діяльності (ліплення, аплікація, малювання, математика, самостійні ігри та особливо під час проведення корекційної години);

- за завданням логопеда у ігровій формі закріплює поставлений звук у словах, фразах, реченнях, словосполученнях та зв'язному мовленні. стежить за правильною вимовою поставлених звуків (або звуків що знаходяться на етапі автоматизації) у вільний від занять час;

- організовує фонетичний режим (суворо стежить за правильністю вимови слів, поставлених звуків у повсякденному житті), заохочує дітей до виправлення помилок у мовленні. Обов'язковим для вихователя є щоденний контроль за мовленням дітей, за їх мовленнєвою активністю та відпрацювання граматичних форм та категорій відповідно до лексичної теми [5, с.134].

Співпраця логопеда та вихователя спрямована на три основні напрямки:

- діагностична робота (виявлення дітей, які мають мовленнєві порушення);

- профілактика виникнення мовленнєвих порушень;

- корекція мовленнєвих порушень.

Діагностична робота. Логопед проводить комплексне логопедичне обстеження всіх дітей. Вихователь повідомляє логопеду результати спостережень за дитиною в різних видах діяльності, умовах сімейного виховання, проводить діагностику загального розвитку.

Профілактична робота. Консультування логопедом вихователів, у тому числі загальноосвітніх груп, є невід'ємною частиною профілактичної роботи.

Досвід свідчить, що організація профілактичної роботи сприяє зниженню кількості фонетичних порушень у дітей. Головна роль роботі з дітьми належить вихователю. Він щодня і тривало спілкується з дітьми, знає їхні інтереси, отже, може визначити включення необхідних завдань розвивається у спільну діяльність із дітьми.

Корекційна робота. Логопед надає допомогу вихователю у створенні роботи з розвитку мовлення. У системі планування краще дотримуватись календарно-тематичного принципу. На заняттях розвитку мови протягом одного тижня проводяться всі види робіт у рамках однієї лексичної теми.

Науковці зазначають, що відмінною особливістю занять вихователя у логопедичній групі і те, що, крім навчальних, розвиткових, виховних завдань, стоять і корекційні завдання. Вихователь обов'язково присутній на всіх фронтальних заняттях логопеда, робить записи; окремі елементи логопедичного заняття він включає у свої заняття з розвитку мови та у вечірню роботу.

Корекційна робота поза заняттями. Перед вихователем стоїть завдання – закріплення результатів, досягнутих на логопедичних заняттях. Він має здійснювати повсякденне спостереження станом мовної діяльності дітей: контроль за мовленнєвою активністю, за правильним використанням поставлених звуків, відпрацьованих граматичних форм. У разі потреби вихователь у тактовній формі виправляє мову дитини (не треба боятися утрирувати вживання прийменників, закінчень слів; якщо слово важке, то виправляти частинами). Вихователь слідкує за правильним вживанням поставлених звуків у повсякденному житті, використовуючи корекційні можливості режимних моментів [4, с.99].

Вечірні заняття вихователя за завданням логопеда. Вихователь керується методичними вказівками логопеда, які фіксуються у зошиті взаємодії.

У «Зошит взаємозв'язку логопеда та вихователя» логопед записує вихователю завдання для закріплення логопедичної роботи. Мовленнєвий матеріал логопед записує в індивідуальні логопедичні зошити кожній дитині або вкладає картку у зошит взаємодії.

Специфіка роботи вихователя в логопедичній групі включає організацію та проведення корекційних занять за завданням логопеда. Таке заняття вихователь проводить у другій половині дня (логопедичну годину).

Крім цього в повсякденному житті та на заняттях вихователем проводяться різноманітні мовленнєві дидактичні ігри, вправи на розвиток фонематичного сприймання та навичок звукового аналізу, діти залучались до роботи з мнемотаблицями, коректурними таблицями, що сприяє розвитку не тільки мовленнєвих вмінь та навичок, а й активному розвитку мислення, пізнавальних процесів.

Особлива увага приділяється спільній роботі логопеда та вихователя щодо розвитку емоційної сфери, а також творчості, розкнутості, що є досить проблемним питанням для дошкільників з вадами мовлення. З цією метою широко використовувались можливості театралізованої діяльності, а саме: ігри на розвиток виразності мовлення та творчості з елементами театралізацій, підготовку та показ театралізовані вистави (зокрема спільних з батьками), до яких діти з педагогами та батьками готували костюми та елементи декорацій. Спілкування дорослих та дітей в процесі спільної діяльності давало можливість дітям набути комунікативного досвіду, сформулювати прагнення висловлювати саме свою думку, пропонувати свої ідеї та дослухатись до інших [4.с.98].

Вихователь логопедичної групи не повинен:

- квапити дитину з відповіддю;

- перебивати мову і грубо смикати, а тактовно дати зразок правильної мови;
- змушувати дитину вимовляти фразу насичену ще не поставленими в неї звуками;
- давати заучувати тексти та вірші, які дитина ще не може вимовляти. Вихователь логопедичної групи повинен:
 - постійно стимулювати дітей до мовного спілкування;
 - вимагати від дітей дотримання мовного дихання та правильної вимови;
 - мати мовленнєвий профіль дітей-логопатів, знати їх логопедичний висновок та стан мовного розвитку;
 - вести логопедичну роботу з дітьми перед дзеркалом з індивідуальних логопедичних зошит, або карток;
 - виконувати завдання логопеда по зошитах для логопедичних занять групи;
 - знати основні відмінності роботи щодо формування звуковимови від роботи з виправлення звуковимови [1, с.133].

Науковці виділяють такі форми взаємодії логопеда і вихователя, які використовуються в практиці:

1. Індивідуальна робота на один місяць за такими розділами: робота по автоматизації звуків і контроль за ними; робота над дрібною моторикою; подолання лексико-граматичного недорозвинення мови на певній лексичній темі; розвиток зв'язного мовлення. Спираючись на цю таблицю - схему індивідуальної роботи вихователь може будувати свої заняття з урахуванням мовних проблем кожної дитини. На занятті по звуковій культури мовлення можна кожній дитині запропонувати розібрати слова з тими звуками, які вони виправляють у логопеда.

2. Спостереження за динамікою постановки звуків у дітей. Спостереження за динамікою дозволяє вихователю наочно відстежити динаміку звуковимови усіх мовних дітей групи або конкретної дитини. Спираючись на умовні позначення, педагог пропонує дитині тільки той мовний матеріал, який йому під силу. Вихователю стає легше підібрати вірші до свята (в разі ускладнень допомагає логопед). Виникає менше проблем в заняттях: вихователь знає, яких відповідей він може очікувати від дитини і не прагнути вимагати від останнього неможливих зусиль. Тим самим, у дитини немає боязні відповідати на заняттях, не йде закріплення неправильного вимови тих звуків, які йому ще не під силу. Часом вихователі наполегливо просять повторити слово зі звуком, якого у дитини немає, і починають сердитися, якщо дитина щось робить не так.

3. Спільні рекомендації логопеда і психолога по дітях, які входять до складу "групи ризику".

4. Логопедичні пам'ятки та буклети, що випускаються 1 раз в 2 місяці, на допомогу педагогам і батькам по подоланню мовних проблем. Випуск тематичних логопедичних буклетів «Логопедична стежка» і пам'ятки, які допомогли б вихователям і батькам без спеціальної освіти оволодіти навичками логопедичної корекційної допомоги для своїх дітей. Барвисто оформлені буклети привертають увагу не тільки дорослих, а й дітей, які хочуть взяти участь в їх обігранні.

5. Підбір мовного матеріалу: скоромовок, чистомовок, віршів, завдань і вправ для корекції різних компонентів мовленнєвої діяльності. Вихователь в підборі мовного матеріалу повинен пам'ятати про мовленнєві проблеми кожної дитини. Тому ми допомагаємо підбирати мовленнєвий матеріал, який відповідає нормі звуковимови дітей з мовними порушеннями. Рекомендуємо вихователям працювати з готовими друкованими виданнями, радимо використовувати правильну з логопедичної позиції літературу і мовленнєвий матеріал [6, с.3].

Таким чином, і логопед, і вихователь повинні ясно представляти характер та особливості своєї роботи, щоб, допомагаючи один одному, досягти єдиної мети – виховати у дитини, а правильну мову та підготувати її для успішного навчання у школі.

Висновки. Розвиток мови є одним із показників готовності дитини до навчання у школі. Це запорука успішного освоєння граматики та читання, писемного мовлення. Подолання мовленнєвих порушень досягається шляхом цілеспрямованої логопедичної роботи з корекції всіх компонентів мовленнєвої системи. Правильно сплановані заняття вихователя та логопеда дають правильне закріплення матеріалу у різних видах діяльності дітей. Така взаємодія створює навколо дитини єдине корекційно-розвивальне середовище.

Отже, педагоги закладів дошкільної освіти (логопед, вихователь та інші фахівці) повинні працювати у тісній співдружності, прагнути до створення єдиного підходу в корекційно-виховній роботі. Цьому сприяють: спільне обстеження дітей логопедом та вихователем; спільне вивчення логопедом та вихователем змісту програм навчання та виховання в дошкільній установі; спільне складання плану роботи в розвитку промови; спільна підготовка логопеда та вихователя до всіх свят; спільна робота логопеда та вихователя з батьками. Таким чином, успіх роботи логопеда та вихователя буде залежати від їхньої спільної цілеспрямованої та продуманої діяльності.

Література:

1. Богуш А.М., Луцан Н.І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. *Видання друге, доповнене. Навчальний посібник.* Київ, Видавничий Дім «Слово», 2012. С. 134-135;

2. Конопляста С. Ю. Психолого-педагогічне вивчення дітей з вадами мовлення. Удосконалення підготовки науково-педагогічних кадрів в Україні: зб. наукових праць. К.: УДПУ імені М. П. Драгоманова, 1997. С. 112-117;
3. Крутій К. Л. Перспективне планування роботи з дітьми молодшого дошкільного віку. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2001. 220 с.
4. Луцан Н.І. Розвиток мовлення в ігровій діяльності дошкільників. *Обрії. Науково-педагогічний журнал*. 2004. №2(19). С.97-100;
5. Нікіщенко Г. Підготовка дітей з вадами мовлення в компенсуючому дитячому садку (групі). *Дитячий садок*. 2005. №35, С.34-36;
6. Соботович Є.Ф. Нормативні показники мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. *Дефектологія*. 2002. №3.С. 2-4;

References:

1. Bohush A.M., Lutsan N.I. (2012). *Movlennievo-ihrova diialnist doshkilnykiv: movlennievi ihry, sytuatsii, vpravu*. [Speech and play activities of preschoolers: speech games, situations, exercises]. *Vydannia druhe, dopovnene. Navchalnyi posibnyk*. Kyiv, Vydavnychi Dim «Slovo», pp. 134-135 [in Ukrainian];
2. Konopliasta S. Yu. (2007) *Psykhologo-pedahohichne vyvchennia ditei z vadamy movlennia*. [Psychological and pedagogical study of children with speech disorders]. *Udoskonalennia pidhotovky naukovo-pedahohichnykh kadriv v Ukraini: zb. naukovykh prats*. K.: UDPU imeni M. P. Drahomanova, pp. 112-117 [in Ukrainian];
3. Krutii K. L. (2001) *Perspektyvne planuvannia roboty z ditmy molodshoho doshkilnoho viku*. [Prospective planning of work with children of younger preschool age]. Zaporizhzhia: TOV «LIPS» LTD, 220 s [in Ukrainian];
4. Lutsan N.I. (2004). *Rozvytok movlennia v ihrovii diialnosti doshkilnykiv*. [Speech development in preschool play activities]. *Obrii. Naukovo-pedahohichnyi zhurnal*. №2(19). pp.97-100 [in Ukrainian];
5. Nikishchenko H. (2005). *Pidhotovka ditei z vadamy movlennia v kompensuiuchomu dytiachomu sadku (hrupi)*. [Training of children with speech defects in compensatory kindergarten (group)]. *Dytiachyi sadok*. №35 pp. С.35-34 [in Ukrainian];
6. Sobotovych Ye.F. (2002). *Normatyvni pokaznyky movlennievoho rozvytku ditei doshkilnoho viku* [Normative indicators of speech development of preschool children]. *Defektolohiia*. №3. pp 2-4 [in Ukrainian];